

НАТУРА 2000 И ОПАЗВАНЕ НА БИОРАЗНООБРАЗИЕТО В БЪЛГАРИЯ

проблеми и решения

Съдържание

Въведение.....	2
Накратко за НАТУРА 2000	3
Опазване на птици, местообитания и видове	3
Обявяване на защитени зони.....	3
Докладване	3
Защитени зони, но само на хартия	4
Защитените зони и техните цели – проблемът се задълбочава	4
Има ли решение?	5
Стъпки за разрешаване на проблема.....	5
Докладване за състоянието на българската природа в европейски контекст	8
Докладване по чл. 17 от Директивата за местообитанията	8
Докладване за периода 2007–2012	8
Докладване за периода 2013-2018.....	11
Некачественото докладване означава лошо управление	13
Докладване по чл. 12 от Директивата за птиците	14
Докладване за периода 2013-2018 г.	14
Какво трябва да се промени?.....	16
Определяне на цели за зоните по директивата за птици.....	16
Национална рамка за приоритетни действия за НАТУРА 2000.....	17
Какво още трябва да се промени?.....	18

Въведение

Като част от Европейския съюз България има сериозен ангажимент към опазването на биоразнообразието и най-ценните природни кътчета на стария континент. С близо 35% от територията на страната, обявена за част от европейската екологична мрежа НАТУРА 2000, страната ни има огромен потенциал да допринесе значително за постигане на общите природозащитни цели.

За съжаление обаче вече 15 години българската държава изпитва сериозни затруднения в прилагането на европейското и националното законодателство в областта на околната среда.

Настоящият документ обобщава резултатите от **експертен анализ на проблемите в управлението на биоразнообразието и екологичната мрежа НАТУРА 2000 в контекста на европейските усилия за опазване на природата**. Освен представяне на предизвикателствата експертите предлагат също препоръки и решения за разрешаване на проблемите, свързани с:

- определяне на природозащитни цели и мерки на защитени зони по Директивата за местообитанията
- докладване за природозащитното състояние на целеви природни местообитания, растения и животни към Европейската агенция по околна среда
- стратегическото планиране на дейности в мрежата НАТУРА 2000.

Критичният анализ е изготвен като част от проект „Гражданска инициатива за ефективна политика по опазване на биоразнообразието“, който се изпълнява от фондация „ЕкоОбщност“, Българска фондация „Биоразнообразие“ и Сдружение за дива природа БАЛКАНИ. Автори на изследването са Андрей Ковачев, Катерина Раковска, Петко Цветков, доц. д-р Петър Шуруликов, проф. д-р Росен Цонев, Симеон Арангелов и Чавдар Гусев. Експертният анализ засяга документи, публикувани до 2020 г. с изключение на Националната рамка за приоритетни действия в НАТУРА 2000, чието обсъждане се проведе през 2021 г.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от фондация „ЕкоОбщност“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България.

Накратко за НАТУРА 2000

Почти 20% от територията и около 10% от акваторията на Европейския съюз влиза в екологичната мрежа НАТУРА 2000, което я прави най-голямата мрежа от защитени зони в света. Създадена е, за да опазва най-ценните и застрашени природни местообитания, животни и растения в Европа, определени с европейските директиви за местообитанията и птиците. Мрежата се състои от близо 28 000 зони. Човешката дейност в НАТУРА 2000 не е забранена, което изисква ефективно управление на защитените зони, за да се постигнат поставените природозащитни цели.

Опазване на птици, местообитания и видове

Чрез европейските директиви за птиците и местообитанията се **координират усилията на всички държави членки за опазване на повече от 2000 вида и местообитания в целия ЕС**. Директивата за птиците е приета още през 1979 г., което поставя началото на обединените усилия за опазване на природното наследство. През 1992 г. се приема и директивата за местообитанията, която освен върху опазването на емблематични видове, се фокусира и върху съхраняването на екосистемите, в които те функционират. Ключова роля в провеждането на тази политика **има мрежата НАТУРА 2000 и докладването за природозащитното състояние на видовете и местообитанията**.

Обявяване на защитени зони

Всяка страна от ЕС определя територии, които да участват в мрежата НАТУРА 2000. Процесът е основан на научни методики, теренни проучвания, изготвяне на карти на целеви местообитания и видове, тяхното разпространение и численост на популациите. Важна стъпка е **формулирането на конкретни цели за опазване и възстановяване на всяка защитена зона и мерки за постигането на тези цели**.

Докладване

През 6 години всяка държава членка **докладва размера и тенденциите в популациите на птиците** (чл. 12 от Директивата за птиците) и **природозащитното състояние и тенденциите при целевите природните местообитания и видове** (чл. 17 от Директивата за местообитанията). За всеки целеви вид и местообитание впоследствие се прави експертна оценка на природозащитното състояние на ниво биogeографски регион. Категориите са: **благоприятно, неблагоприятно-незадоволително, неблагоприятно-лошо и неизвестно**. Целта на национално и европейско ниво е целевите видове и местообитанията да са в благоприятно природозащитно състояние, което да се опазва.

	Събиране на данни	Обработване на докладите	Оценка на данните
Ниво Европейски съюз			Оценка на докладваните данни
Ниво Държава членка на ЕС	Събиране на данни в доклади за всяка страна членка	Обработка на националните доклади на ниво страна членка и Европейски съюз	

Фигура 1 Стъпки и нива на докладване

Защитени зони, но само на хартия

Определянето на **списък от защитени зони по НАТУРА 2000**, които да опазват различните типове природни местообитания и видове растения и животни от значение за Европейския съюз, е едва първата крачка при управление на природното наследство на страната ни. Следващата стъпка е всяка зона да бъде обявена със **заповед, в която да се заложат конкретни за дадената територия цели и мерки за защита**. Те следва не просто да препишат законовите изисквания, а да ги доразвият подробно за всеки вид и природно местообитание в зоната, като отразят ролята ѝ, специфичните и природни характеристики и заплахите за природата ([чл. 4.4 от Директивата за местообитанията \(92/43/ЕИО\)](#)).

За България **срокът за обявяване на всички защитени зони изтече в края на 2014 г.** Заради неизпълнение на поетия ангажимент към опазването на природата **Европейската комисия започна наказателна процедура** срещу страната ни, заради която в края на 2021 г. беше **сезиран и Съда на Европейския съюз**.

Без конкретни цели и мерки за всяка зона, няма как да се опазва или възстановява благоприятното природозащитно състояние на видовете или природните местообитания, предмет на защита.

Защитените зони и техните цели – проблемът се задълбочава

В отговор на отворената процедура няколко правителства (редовни и служебни) започнаха **прибързано обявяване на заповеди при неспазване на изискванията за приемане на подробни цели за тези зони**. В приетите до този момент заповеди за обявяване, почти без изключение, целите почти преповтарят с други думи общите цели на Закона за биологичното разнообразие. Единствената по-подробна информация е посочването на видове и природни местообитания, подлежащи на възстановяване на състоянието на опазване, и крайно частична приоритизация на видовете и местообитанията с неблагоприятен статус.

Мотивиран с цел отмяна на наказателната процедура през 2017 беше предложен **нов подход при управлението на мрежата НАТУРА 2000**, а през 2019 и 2020 г. – **промени в Закона за биологичното разнообразие**. Сред предложенията беше включен и така нареченият „[Проект на Документ за целите на Натура 2000](#)” (на кратко: „документ за целите”), който вместо да посочи методика за определяне на целите и да обедини научната общност, създаде още по-голямо объркване. Предложените промени предизвикаха **недоволните реакции на научната общност и гражданското общество и не бяха приети**.

*Проектът за документ за целите на НАТУРА 2000 беше **неуспешен опит за решаване на проблема** с липса на заповеди за обявяване на защитените зони. Поради **недостатъчните му качества трябва да отпадне от всички документи, които го споменават.***

Има ли решение?

За да се гарантира **доброто управление** на мрежата НАТУРА 2000, **целите и конкретните мерки трябва да се зложат директно в заповедите за обявяване** и да са **строго специфични за всяка отделна зона**, като отговарят на природозащитните изисквания на целевите видове и природни местообитания, предмет на опазване на дадената зона.

Стъпки за разрешаване на проблема

- Разработване на адекватна на законовите изисквания методика за определяне на целите и приоритетите на защитените зони и нейното прилагане за всяка зона.
- Формиране на научна работна група с участие на всички научни институции и неправителствени организации, които имат опит в предлагането и обявяването на защитени зони, както и с представители на Министерство на околната среда и водите като отговорен орган. Целта е да се изгради консенсус по темата.

- Работната група да разгледа приоритетно защитените зони, които се нуждаят от спешни управленчески решения.
- Определяне и приоритизация на детайлни природозащитни цели и мерки за опазване в заповедите съгласно изискванията на чл. 4.4 на Директивата за местообитанията (92/43/ЕИО):
 - Целите са подредени по важност и отразяват характеристиките на конкретната зона.
 - Ясно е посочена връзката между цел и мярка за опазване.
 - Мерките в заповедите се формулират с принципен, а не оперативен характер, като са определени като дълготрайна характеристика на защитена зона.

ПРИМЕР

➤ *Цел: Опазване на общата площ, структурата и естествената динамика на пасищата като местообитание на видове.*

➤ *Свързана незабранителна мярка: Поддържане на естествен баланс между храстово-дървесна и тревна растителност чрез традиционни и/или неинвазивни методи на човешка намеса.*

➤ *Свързана забранителна мярка: Забранява се почистването на пасища с дървесно храстова растителност чрез механични способи, включващи увреждане на повърхността; чрез химични способи; чрез опожаряване и при достигане на покритие под 20% от площта.*

- Формулираните цели на защитените зони да са водещи при определяне целите на всяко управленско ниво, каквото са изискванията на Директивата за местообитанията.
- Определянето на общите (неоперативни) природозащитни мерки в заповедите да се основава на общите цели на Директивата и на научния подход.
- Оперативните природозащитни мерки на ниво зона в планове за управление (териториални планове на защитени зони) и на национално ниво в Национална рамка за приоритетни действия за НАТУРА 2000 да са съобразени и да са в изпълнение на заповедите за обявяване.
- Отчитане на икономическите, социалните, културните и местните особености на защитените зони в етапа на планиране на оперативните природозащитни мерки, каквото е изискването на Директивата за местообитанията.
- Въвличане на по-широк кръг заинтересовани обществени групи в процеса на вземане на решение по отношение определянето на оперативните природозащитни мерки.
- Информирание на Европейската комисия за предприетите мерки за изпълнение на целите на Директивата за местообитанията, включително на стремежа за постигане на научен консенсус при определяне на заповедите.

За да се гарантира доброто управление на мрежата НАТУРА 2000, целите и конкретните мерки трябва да се зложат директно в заповедите за обявяване и да са строго специфични за всяка отделна зона, като отговарят на конзервационните изисквания на целевите видове и местообитания, предмет на опазване на дадената зона.

Докладване за състоянието на българската природа в европейски контекст

България е от страните в Европа със запазена природа и богато разнообразие от природни местообитания и видове, като територията ни е разпределена в три биогеографски региона – континентален, алпийски, черноморски. 120 зони по директивата за птиците и 233 зони по директивата за местообитанията са предложени от България да станат част от НАТУРА 2000¹, което се равнява на близо 35% от територията на страната. С такова богатство не е учудващо, че се нареждаме на [5-то място по брой видове \(без птици\)](#), за чието състояние докладваме през 6 години. България е подавала два пъти данни към Европейската агенция по околна среда – през 2013 г. за периода от 2007-2012 г. и през 2019 г. за периода 2013-2018 г.

Провеждането и резултатите от двете докладвания и особено на това от 2019 г. са обект на сериозна критика. Представители на природозащитната и научната общност са категорични, че са нужни спешни мерки за разрешаване на представените проблеми. В противен случай ще страда българската природа.

Докладване по чл. 17 от Директивата за местообитанията

Данни от докладвания през 2013 и 2019 г. по Директивата за местообитанията бяха анализирани, а обобщените изводи и препоръки са представени по-надолу. Извадка от 49 природни местообитания, 10 вида растения и 11 вида животни бяха включени в анализа.

Докладване за периода 2007–2012

Докладването за периода се основава на **конкретни данни само от защитени зони**, събрани в периода 2011-2013 г. В пространствен аспект е направен **опит за моделиране на националното покритие на природните местообитания**, включително и по биогеографски региони, **без теренни изследвания извън зоните**.

Събирането на данни се извършва по проект „[Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I](#)“, осъществен от „Консорциум НАТУРА“. Проектът е финансиран от Министерство на околната среда и водите с безвъзмездна финансова помощ по програма ОПОС в размер на 25 863 637.60 лв.

¹ Процесът по обявяване на зоните и техните природозащитни цели все още тече – вж. предходната част

№	Държава	Видове (без птици)
1	Испания	671
2	Франция	645
3	Румъния	621
4	Италия	569
5	България	444
6	Португалия	437
7	Хърватия	418
8	Германия	370
9	Австрия	336
10	Словения	332
11	Словакия	320
12	Гърция	297
13	Швеция	273
14	Чехия	267
15	Полша	257
16	Унгария	212
17	Финландия	159
18	Белгия	138
19	Дания	122
20	Латвия	109
21	Великобритания	108
22	Литва	98
23	Естония	96
24	Нидерландия	80
25	Ирландия	60
26	Люксембург	60
27	Кипър	55
28	Малта	45

Източник: [Европейска агенция по околна среда](#)

Завишени крайни оценки

Докладваните оценки на благоприятно природозащитно състояние (БПС) на местообитанията на ниво биогеографски региони не са резултат от прилагането на предложения примерен подход в Ръководството на ЕК, валидно за този период. Оценките при 26 от анализирания природни местообитания са в остро противоречие с основното условие на този примерен подход – оценката за благоприятно състояние (FV) на ниво регион да се поставя, когато над 90% от площта на местообитанието е с крайна оценка благоприятно, а оценката за неблагоприятно лошо (U2), когато над 25% от площта на местообитанието в региона е с крайна оценка неблагоприятно лошо.

В тази група се включват както **природни местообитания, които са застрашени на национално ниво, така и такива, в които има засилен стопански интереси и ползвания.**

Оценките са определени субективно, чрез нагласяване – тенденциозно и умишлено са завишени с цел **прикриване на реалното състояние на природните местообитания** и сериозните проблеми с опазването на целевите обекти в мрежата НАТУРА 2000 в България. По този начин нито едно природно местообитание в нито един биогеографски регион не е оценено в **неблагоприятно лошо състояние (U2)**. Тази оценка контрастира с регистрираните сериозни заплахи и негативни последици, някои от които са санкционирани с осъдителни присъди в Съда на Европейската общност в Люксембург.

Оценките на състоянието на видовете в отделните зони също е пренебрегнато и не е взето предвид при крайната оценка на ниво биогеографски регион. При поне 6 от 11 от проверените вида животни оценката на природозащитното състояние на ниво регион не само, че не взема предвид резултатите от оценката на ниво зона, а не

следва никакви поне видими правила. Липсват разяснение на общата методология и начина, по който се определят крайните оценки. Резултатът – **завишаване на оценката на природозащитното състояние на видовете**. Въз основа на подобни оценка се създава впечатлението, че **докладването е необективно и че оценките са нагласени**.

Липса на прозрачност

Липсва прозрачност и проследимост на подхода и процедурите на оценка. Въпреки че общите доклади за природни местообитания и растителни видове са достъпни в базата данни за НАТУРА 2000, Министерство на околната среда и водите **отказва да предостави съответстващата на междинните нива документация**, въз основа на която да стане ясно как са определени оценките за благоприятно природозащитно състояние. Това може да се дължи на нежелание или на липса на такива документи.

Оценки, противоречащи на научните данни

Представените оценки за благоприятно природозащитно състояние контрастират с оценките на **застрашеност**, направени в [Червена книга на Република България, том 3. Природни местообитания](#) – изследване, завършено през 2011 г. Крайните оценки противоречат и на данните, представени в редица научни публикации за **влошено състояние и деградация в резултат на човешка дейност на дюнни и крайбрежни местообитания, блата, мочурища и торфища, ливади и пасища, различни типове гори (крайречни, дъбови) и други**.

Необективни са оценките и за видове животни, за които е **доказано с публикации в страната, че са в**

Дива коза (Rupicapra rupicapra balcanica). От общо 10 изследвани зони състоянието на вида е оценено като **неблагоприятно незадоволително в 7, а в 3 – като неблагоприятно лошо**. Въпреки това състоянието на вида за Алпийския биогеографски регион е оценено като благоприятно.

Лалугер (Spermophilus citellus). От подложените на оценка 125 защитени зони в **58 (46.4%) е оценен в неблагоприятно-незадоволително състояние и 40 (32%) – в неблагоприятно-лошо състояние**. Като краен резултат в **98 защитени зони, или в 78.8% от разгледаните случаи, видът се намира в неблагоприятно състояние** (Кошев Й. 2018.) Този резултат драстично влиза в противоречие с оценката благоприятно състояние за вида за всички биогеографски региони в България.

Подобни са оценките и за **вълка (Canis lupus) и поточния рак (Austropotamobius torrentium)**.

*Целенасочено завишените и субективни оценки за благоприятно природозащитно състояние на редица природни местообитания и видове ни **отнемат възможността за подобряване на тяхното състояние и възстановяването им** включително с помощта на програми на Европейския съюз за опазване на биоразнообразието.*

неблагоприятно състояние със свиващ се ареал и намаляващи популации или ограничени находища. При някои това е в резултат на продължителни отрицателни въздействия като постоянен обект на законен отстрел, незаконно тровене, хибридизация (вълк); браконьерство и сечи (дива коза, мечка); неправилна селскостопанска политика (лалугер, пъстър пор, мишевиден сънливец); повсеместното строителство на малки водоелектрически централи (МВЕЦ) и други намеси в коритата на реките (главоч, поточен рак).

Докладване за периода 2013-2018

Докладването е осъществено от ДЗЗД „Енвимон“, спечелило обществена поръчка 00740-2017-0006 по обособена позиция №1 „Анализи и проучвания на видовете и типове местообитания в България, предмет на докладване съгласно чл. 17 от Директивата за местообитанията (92/43/ЕИО)“ на ИАОС. Източник на финансирането е оперативна програма „Околна среда“

Без актуални научни данни

Докладването от 2019 г. е формално и не се основава на данни от проведен мониторинг и теренна работа в рамките на самия проект. Видно от становища на [Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания - БАН](#), [Национален природонаучен музей - БАН](#) и природозащитни организации, използваната информация не е актуална или не е интерпретирана правилно, налице са голям брой пропуски и грешки.

След 2013 г. в България не са провеждани целенасочени изследвания и мониторинг на целевите видове и природни местообитания, както в екологичната мрежа НАТУРА 2000 така и извън нея, което прави използваните данни косвени. Прави впечатление, че в екипите, работещи по докладването, не вземат участие едни от най-активните български учени.

Природни местообитания са оценени в неблагоприятно лошо състояние (U2), без и при това докладване да е изяснено как са направени оценките.

Лалугер (Spermophilus citellus). От благоприятно е оценен в неблагоприятно лошо състояние (U2)

Леопардов смок (Zamenis situla). Оценката е завишена от неблагоприятно лошо – в неблагоприятно незадоволително, без да са положени консервационни усилия и при продължаващо негативни въздействия като строителството по черноморското крайбрежие.

Пеперуда от вида Catopta trips. За вида, който за последно е установен преди 30 години, липсва информация. Не става ясно защо състоянието на вида в Черноморския регион е променено от неблагоприятно лошо (U2) на неблагоприятно недостатъчно (U1), а в Континенталния – към неизвестно (XX). Местообитанието на вида в Черноморския район е унищожено поради строителството на три голф игрища, а в оценката на местообитанието на вида е дадено като благоприятно (FV).

Мечка (Ursos Arctos). В Алпийския и Континенталния регион тенденциите и числеността са с оценка неблагоприятно незадоволително (U1). Би трябвало да бъдат оценени като неблагоприятно лошо (U2) поради ниската численост и плътност на популацията, намаляване на площта на ареала и по-малко от половината заета площ от подходящите за вида територии.

Пъстър пор (Vormela peregusna) и дива коза (Rupicapra rupicapra balcanica). Също са с нереални оценки.

Без насочени изследвания и събиране на нова информация за периода 2013-2018 г. за това докладване са използвани данни от предишно докладване от 2013; резултати от проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“; Червена книга на Република България, том 1, 2 и 3; База данни „БИОМОН“ на ИАОС към 2018 г., събрана по Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМБР).

За подобряване и актуализиране на моделите на разпространение на видовете и местообитанията са използвани данни: Ортофото – България (МЗХГ, 2013-2018), CORINE Land Cover (2018); Лесоустройствени проекти на горските и ловни стопанства в страната и горскостопански планове (ГСП) към 2018 г., пространствени данни за находища/кариери за добив на подземни богатства (МЕ, 2018) и др. Тези данни също са косвени и не носят достоверна информация за актуалното природозащитно състояние на природни местообитания и видове, а само могат да допринесат за подобряване и прецизиране на моделите на разпространението им.

За голяма част (90%) от местообитанията реални мерки не са предприети, но са декларирани като предприети. В същото време промяна на оценките в контекста на това условие не е направена. Това представлява заблуда на ниво Европейска агенция за околна среда.

Ръководство на Европейската комисия за оценка състоянието на местообитанията поставя следните изисквания за оценка на ниво биогеографски регион:

- **Благоприятно природозащитно състояние (FV) на ниво регион:** когато най-малко 90% от площта във всички оценени територии е в Благоприятно природозащитно състояние.
- **Неблагоприятно лошо състояние (U2) на ниво регион:** когато повече от 25% от площта в оценените територии е оценена в Неблагоприятно лошо състояние.

Трябва да се направи преоценка на природозащитното състояние спрямо посочените изисквания, особено за местообитанията, където не са приложени мерки за намаляване на площите в неблагоприятно лошо състояние под 25%.

По същество докладването през 2019 г. е повторение на докладването през 2013 г. с тази разлика, че има местообитания и видове, за които оценката на природозащитното им състояние е променена, без да е изяснено как са получени новите оценки. Тенденциите и националната численост също не отговарят на реалността.

Некачественото докладване означава лошо управление

Въпреки наличната научна информация **подценените или неотчетени заплахи водят до завишени и изкривени оценки на природозащитното състояние.** Примери: мечка, дива коза, мишевиден сънливец, ивичест смок, леопардови смок, както и водните обитатели – поточен рак и главоч. При последния например малките водноелектрически централи не са споменати като заплаха, а останалите заплахи са посочени със средна степен на въздействие.

Без да се определи какви са реалните заплахи, каква е числеността и разпространение на видовете в отделните зони, както и тенденциите, няма как да се определят адекватни управленски цели и мерки за подобряване или запазване на природозащитното състояние. Това води до формулираните набързо цели за някои от зоните, които преповтарят изискванията на директивата, прекалено общи са и липсват индикатори за постигане на целта. Например: Подобряване по параметър "Местообитание"; Подобряване по параметър "Популация"; Подобряване по параметър "Бъдещи перспективи" и мн. др. Реалното картиране и мониторинг на ниво защитени зони са абсолютно задължителна стъпка за успешното управление на зоните.

*Качественият мониторинг и оценка на природозащитното състояние на видовете и местообитанията е в основата на формулиране на **качествени цели и планиране на адекватни мерки за решаване на проблемите и подобряване на благоприятното природозащитно състояние.***

*Абдикирането на Министерство на околната среда и водите от собствените му задължения, непровеждането на качествен дългосрочен мониторинг и представяне на проформа необективни оценки води до **обезсмисляне на цялостното опазване и управление на НАТУРА 2000 мрежата в България. А държавата пропуска възможности за подобряване състоянието на българската природа!***

Докладване по чл. 12 от Директивата за птиците

Със своята над 40-годишна история Европейската директива за птиците задава стандарта за опазване на дивите птици в 28-те страни в ЕС от 1979 г. Както и при директивата за местообитанията всяка държава членка на ЕС докладва природозащитното състояние на птиците на всеки 6 години. Досега са докладвани данни през 2013 г. за периода 2007-2012 и през 2019 г. за периода 2013-2018 г.

*Поради систематични грешки и пропуски **докладването не може да бъде представително** за популациите на птиците в България и тенденциите в тях.*

Докладване за периода 2013-2018 г.

Всички данни от докладването през 2019 г. бяха прегледани и сравнени с наличната публикувана и непубликувана орнитологична информация. Макар формално докладването и формулярите да изпълняват изискванията на Европейската комисия, **липсва реален полеви мониторинг за отчетения период, използваната информация не е актуална или не е интерпретирана правилно. Заключениета относно тенденциите и националната численост на видовете в редица случаи не отговарят на действителността.**

- Неточности, пропуски и грешки по отношение на представените научни данни, включително и поради неизползване или непознаване на налични публикации за видовете от български учени орнитолози.
- Липса на реален полеви мониторинг, който да осигури достатъчно данни за целите на Докладването за периода 2013-2019 г.
- Проведен национален мониторинг на гнездящите птици само през 2014-2015, без провеждане на планирания последващ мониторинг, който да осигури проследяване в сравнителен план.
- Недостатъчно привличане и включване на научния потенциал в областта на орнитологията и използване на чуждестранни експерти с липса на информация за популациите на птиците в страната (с изключение на 2013 г.)
- Заплахите за видовете не са разработени. За малък брой видове, за който има изработени Планове за действие, има единично формално споменаване, което понякога е погрешно.
- Приети нови и модифицирани методики за мониторинг, особено за гнездящите птици - променени в малка, но достатъчна степен, за да направят резултатите от Докладването несравними с тези от предишния проведен национален мониторинг 2013-2014 г.
- Докладванията през 2013 г. и през 2019 г. са направени преди началото на мониторинговите проучвания.
- Популациите на мигриращите видове водолюбив и пойни птици са измислени – нямат никаква връзка с реалността.

Лятно бърне (Anas querquedula). В докладването е посочена национална численост по време на миграция - 100-500 екземпляра в места от мрежата НАТУРА 2000, а числеността е определена на 340 - 530 двойки. В действителност само през пролетта повече от 500 летни бърнета преминават през всеки от изброените водоеми: кариери при с. Негован, кариери Челопечене, яз. Искър, яз. Мрамор, яз. Огняново. В национален план през цялата миграция мигрират десетки хиляди, а може би над 100 000 летни бърнета. Въпреки публикувана научна информация за тенденция за намаляване на популацията на летните бърнета, гнездящи по Дунав, числеността в докладването е завишена.

Дебелоклюна чучулига (Melanocorypha calandra). Числеността на вида, посочена в докладването е твърде занижена (4500-6800 двойки), като се основава на информация от 2007 г. при условие, че са налични данните от Червената книга на България от 2011 г. за 12 000 - 16 000 двойки. Тенденцията за вида е определена като стабилна в докладването, без това да почива на мониторингови изследвания.

Какво трябва да се промени?

- Бъдещите докладвания да се основават на регулярен мониторинг на гнездовите популации по единна и консервативна на промени методика.
- Да се прилага без изменения утвърдената от Изпълнителната агенция по околна среда през 2015 г. методика за мониторинг на гнездящите птици.
- Мониториране на мигриращите птици през пролетната и есенната миграция на всеки 2 години по утвърдени и общоприети методики за отделните групи птици. Точно определени локации за мониторинг, избрани с консенсус от българските орнитолози.
- Бъдещите мониторингови изследвания върху мигриращите врабчоподобни птици да бъдат провеждани по метода на улов и опръстенияване на птици - организирано едновременно и синхронно в най-малко 10 локации в страната (през пролетния и есенния прелет).
- Мониторинговите изследвания и самото докладване да бъдат възлагани на широк екип от български орнитолози. Участие на чуждестранни експерти орнитолози да бъде обвързано с изискване за доказан опит и публикации върху птиците в България.

Определяне на цели за зоните по директивата за птици

В целите на обявяване на много от зоните липсват редица видове, които се срещат в тях. Особено типично е това за видове, които се срещат само по време на миграция.

Режимите на обявяване не са свързани пряко с изискванията на повечето от целевите видове за опазване. Много от забраните са безполезни, а за сметка на това липсват ключови забрани за дейности, които пряко биха компрометирали целите на опазване. Това важи за всички зони с изключение на обявените най-скоро, в които наблюдаваме известно подобрение на режимите.

Национална рамка за приоритетни действия за НАТУРА 2000

Национална приоритетна рамка за действие за НАТУРА 2000 (НРПД) за периода 2021 – 2027 г. е стратегически инструмент, който служи за многогодишно планиране на дейностите в мрежата НАТУРА 2000 в цялата страна. Документът дефинира и приоритизира мерки, които вземат под внимание икономически, социални, културни, регионални и местни фактори. Посочва се и откъде ще бъдат финансирани съответните дейности.

Националната рамка се разработва с водещата цел да се обърне процеса на загуба на биоразнообразието, като се даде приоритет на необходимите мерки за опазване на целеви видове и природни местообитания по Директивата за птиците и Директивата за местообитанията в НАТУРА 2000 мрежата.

През февруари 2022 г. националната рамка беше одобрена от Европейската комисия, след като някои от коментарите, направени от гражданския сектор, бяха отразени във финалната версия. Бележките са резултат на критичен анализ на проблемите на мрежата НАТУРА 2000 в България и предложения в стратегическия документ подход за решаването им. Приети бяха предложения, свързани с мерките за управление на НАТУРА 2000 мрежата, както и конкретни консервационни мерки за опазване и възстановяване на видове и местообитания.

Отразени предложения от гражданския сектор в приетата от ЕК национална рамка за НАТУРА 2000

Мерки за управление на Натура 2000: заложи са средства за адресиране на една от наказателните процедури; плановете за управление ще се разработват на ниво зона съгласно сега действащия Закон за биологичното разнообразие; предстои промяна на концепцията за органите за управление на защитените зони и мерки за разрешаване на проблемите с мониторинга на биоразнообразието.

Консервационни мерки: заложи са дейности за възстановяване на есетрови риби; премахната е мярката за компенсиране на ограниченията за добив на бяла мида поради противоречие с действащото законодателство; консервационните мерки за венерината пантофка вече включват освен премахване на конкурентни видове и подсяване.

Какво още трябва да се промени?

За да изпълни по-добре целта си, документът има нужда от допълнително прецизиране.

Нужно е в програмите, които осигуряват финансиране за предвидените в националната рамка мерки, да се реферира към номера на съответната мярка. Това ще осигури повече прозрачност и по-лесна проследимост на планираните и изразходвани средства.

Предвидените консервационни мерки за някои видове имат нужда от уточняване – да се премахнат дублираните дейности, да се прецизират или отпаднат дейности, които противоречат на научните данни и идентифицираните нужди, да се приоритизира ресурсите спрямо важността на заплахите. Някои от конкретните примери включват:

- За **скални местообитания, дюни и зони с рядка растителност** са предвидени над 3 млн. евро за премахване на инвазивни видове и под 1 милион евро за защита на дюни. Проблеми като застрояване на дюни, неадекватното им отразяване в кадастъра и дюни частна собственост изобщо не са адресирани.
- **Субсидиране на пашата** като мярка за опазване на тревни и храстови местообитания, следва **да не се прилага в националните паркове**, където това оказва вредно въздействие върху видове като дивата коза или води до преизпасване на тревни местообитания. В тази връзка има нужда от **преосмисляне и мярката за поставяне на електропастири** в местообитания в националните паркове, което реално е в противоречие със Закона за защитените територии, който не допуска „нарушаване на естественото състояние на водни площи, водни течения, техните брегове и прилежащи територии“.
- Да се предвидят **мерки за борба с браконьерството за дива коза**.
- Включване на конкретни **мерки за подобряване на екологичната свързаност, биокоридорите и зелената инфраструктура**, които да се отнасят и за едрите хищници, други групи животни и природни местообитания, а не само за реки и влечуги.

Проектът „Гражданска инициатива за ефективна политика по опазване на биоразнообразието“ се изпълнява с финансовата подкрепа на Исландия, Лихтенщайн и Норвегия по линия на Финансовия механизъм на ЕИП.

Основната цел на проекта е да се направи експертен анализ на слабостите в три документа, регламентиращи политиката по опазване на биоразнообразието в България, вкл. чрез консултации с професионалната общност, и да бъдат изготвени препоръки за подобряването им.

www.activecitizensfund.bg

